

Co-funded by
the European Union

Co-funded by Sweden

Sweden
Sverige

RODNA ANALIZA PRVE CRNOGORSKE MEDIJSKE STRATEGIJE
UZ OSVRT NA STANJE U SEKTORU MEDIJA (FACTSHEETS)

Ova publikacija je dio projekta “Unaprijedjenje rodne ravnopravnosti u procesu pristupanja EU” koji Centar za ženska prava sprovodi zajedno sa regionalnim partnerima.

Nastala je uz finansijsku podršku Evropske unije i Švedske. Njen sadržaj je isključiva odgovornost Centra za ženska prava i ne odražava nužno stavove Evropske unije ili Švedske.

Implemented by:

REAC-OR
research in action

KVINNA
KVINNA

PRAVA
ZASVE

WOMEN'S RIGHTS CENTER
CENTAR ZA ŽENSKA PRAVA

Početak 2021. godine, za vrijeme mandata 42. Vlade, u Crnoj Gori je po **prvi put** započet proces strateškog uređenja medijske politike. Počevši od učešća na javnoj raspravi¹, preko obraćanja novom rukovodstvu resornog ministarstva², koje je preuzelo i obavezu finalizacije strategije, pa sve do mišljenja međunarodnih eksperata, Centar za ženska prava je sprovodio intenzivne zagovaračke aktivnosti kako bi se rodna perspektiva medijske politike horizontalno integrisala u strateški dokument u nastajanju. Snažna uporišta za naš zagovarački cilj imali smo u Zakonu o rodnoj ravnopravnosti (čl. 3 i 14), Nacionalnoj strategiji rodne ravnopravnosti 2021-2025, Indeksu rodne ravnopravnosti za Crnu Goru za 2019. godinu, važnim istraživanjima međunarodnih i lokalnih organizacija na temu rodne ravnopravnosti i crnogorskih medija, ali i u evropskim strateškim dokumentima i instrumentima od kojim posebno izdvajamo Akcioni plan EU za ostvarivanje rodne ravnopravnosti³ (GAP III) i Rezoluciju Evropskog parlamenta o rodnoj ravnopravnosti u medijskom sektoru. Pomenuta dokumenta propisuju minimalne standarde za učešće žena u sektoru medija, njihovu zastupljenost u medijskim sadržajima, rodnu osjetljivost programa, promociju nestereotipnih sadržaja, načine izvještavanja o rodno specifičnim temama itd.

¹ Poziv za [javnu raspravu](#) objavljen je 11. marta 2022. godine.

² Zbog promjena koje su uslijedile po izboru nove tzv. manjinske, 43. Vlade premijera Dritana Abazovića, koja je značila i novu smjenu ministara i ministarki.

³ [Gender Action Plan III](#), EC

⁴ UNDP, Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava i EU, Profil rodne ravnopravnosti, jul 2021.

⁵ Više o projektu na [linku](#).

ŠTA SE PITAMO?

Kako do rodno senzitivne prve crnogorske medijske strategije 2023-2027?

Nevidljivost u brojkama

Zvanične statistike, sa rodno razvrstanim podacima za medijski sektor na nivou Crne Gore se ne objavljuju. Mediji su ostali izvan multisektorske rodne analize *Profil rodne ravnopravnosti*⁴ iz 2021. Crna Gora nije dio grupe zemalja koje sprovode metodologiju iz *Globalnog projekta monitoringa medija* (GMMP) uz pomoć koje se mjeri rodni jaz u medijskoj reprezentaciji i produkciji⁵, a bez koje nema uporedivih podataka i mjerenja stvarnog stanja rodne ravnopravnosti u ovoj oblasti.

Nevidljivost u institucijama

Selektivnim učešćem žena u sektoru medija bavi se prvi Indeks rodne ravnopravnosti za Crnu Goru iz 2019. godine⁶. Zbog tog je Centar za ženska prava prikupio otvorene i dostupne podatke⁷ i sačinio pregled rodne strukture zaposlenih u ustanovama u medijskom sektoru sa akcentom na tijela upravljanja. Prema dobijenim rezultatima, žena i dalje **nema** u Savjetu Agencije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, svega

⁶ Komar, Olivera (2019). Indeks rodne ravnopravnosti za Crnu Goru; sufinansirano od strane: Evropskog instituta za rodnu ravnopravnost, Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori, MONSTAT, Odjeljenja za poslove rodne ravnopravnosti Ministarstva za ljudska i manjinska prava, i Programa Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP).

⁷ Podaci su uzeti dan 10.02.2023.godine.

33% je u Savjetu Agencije za elektronske medije i Savjetu RTCG, dok su **uveliko podzastupljene** u Komisiji za praćenje postupanja nadležnih organa u slučajevima prijetnji nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija i Radio-difuznom centru. Od ukupno sedam glavnih ustanova u sektoru medija, žene su na čelu tri ili 42%. Žene čine nešto malo preko polovine rukovodeće strukture u Ministarstvu kulture i medija i dominantnu većinu u Agenciji za elektronske medije i Filmskom centru.

Naša analiza ukupno 100 javnih emitera i operatera iz registra Agencije za elektronske medije pokazuje da se na direktorskoj poziciji žene **nalaze u 33 slučaja, 64 direktorske pozicije pokrivaju muškarci**, u jednom slučaju i žena i muškarac su na ovoj poziciji, dok za 2 subjekta nema informacija.

[Sindikata medija Crne Gore je 2021. godine zaključio](#) da ispodprosječnu platu u Crnoj Gori prima čak 38% novinara/ki, dok je 44% ispitanika/ca izjavilo da, pored novinarstva, radi i drugi plaćeni posao.

Neetično izvještavanje

U medijskom izvještavanju o rodno zasnovanom nasilju krše se prava na zaštitu privatnosti žrtava, ne sagledava se sa aspekta odgovornosti svih uključenih i nadležnih, nedostaje strukturna i sistemska

⁸ Rodno ogledalo medija u Crnoj Gori - Istraživanje i analiza sadržaja crnogorskih medija iz rodne perspective, UNDP, 2022.str. 23. Studija slučaja Centra za ženska prava, koji smo opisale u originalnom tekstu analize, jedan je od primjera ovog problema.

⁹ Izjava jedne od intervjuisanih učesnica u istraživanju. Položaj novinarki u medijima u Crnoj Gori, Duška Pejović, op.cit.

kontekstualizacija rodno zasnovanog i porodičnog nasilja⁸. Zbog toga je važno raditi na konstantnoj edukaciji zaposlenih u medijima o ovim temama. A kao osnovni preduslov za profesionalizaciju medija i pravedno izvještavanje, mora se insistirati na uvođenju predmeta rodne ravnopravnosti na akademskim katedrama gdje se obrazuje budući novinarski kadar.

“Lako je tebi, ne misliš šta ćeš za ručak, niti je li ti dijete uradilo domaći”⁹.

Preko 90% novinarki smatra da nedefinisano radno vrijeme uz kućne obaveze i brigu o djeci otežava ili djelimično otežava ženama obavljanje novinarskog posla, te da im treba mnogo više snage, energije i odricanja da obave postavljene zadatke za razliku od njihovih kolega. Posljedično, svega 5% novinarki (sve su neudate i bez djece) je odgovorilo potvrdno na pitanje da li imaju uvijek dovoljno slobodnog vremena da ga posvete sebi.

(Pejović, Duška (2021). *Položaj novinarki u medijima u Crnoj Gori. Društvo profesionalnih novinara u Crnoj Gori*)

Koliko je radno okružene destimulišuće za žene, potvrđuju i rezultati našeg istraživanja o rodnoj diskriminaciji na radu¹⁰. Rodno zasnovana diskriminacija na radu najčešće se manifestuje kroz zapošljavanje, napredovanje, nejednake plate za isti rad, ugovore, seksualno uznemiravanje na poslu i prava na trudnočko, porodično i

¹⁰ Istraživanje su sprovele organizacije civilnog društva iz oblasti prava žena u okviru svoje regionalne akcije „Osnaživanje organizacija civilnog društva u borbi protiv diskriminacije i unapređenje radnih prava žena“ u šest zemalja ZB (Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Kosovo i Srbija), podržane od strane Evropske unije (EU) i sufinansirane od strane Švedske agencije za razvojnu saradnju. Istraživanje na [linku](#).

roditeljsko odsustvo. Ovo su problemi sa kojima se bez izuzetka suočavaju i žene zaposlene u sektoru medija¹¹. Nacionalno zakonodavstvo još uvijek nije uskladjeno sa Direktivom EU o ravnoteži između poslovnog i privatnog života roditelja i staratelja¹².

Pogubna vidljivost – stereotipi

Industrija oglašavanja ima važnu ulogu u medijskom prostoru s obzirom na to da komunicira uz pomoć slika i predstava koje utiču na naše emocije i koje stoga mogu oblikovati naše vrijednosti, stajališta i poimanje svijeta¹³.

Mediji moraju da obezbijede kvalitetne sadržaje za sve građane i građanke, bez rodni stereotipa, uz poštovanje načela nediskriminacije i eliminaciju govora mržnje usmjerenu ka pripadnicima različitih polnih i rodni identiteta, minimalni standard.

Analizirajući prisustvo rodni stereotipa, Agencija za elektronske medije je primijetila da su žena isključivo glavni likovi u oglasima proizvoda za domaćinstvo (kućne aparate), dok se isključivo prisustvo muškaraca bilježi u oglasima koji se odnose na energiju i zabavu. Zabilježen je značajno veći broj stereotipa vezanih za žene u odnosu na stereotipe vezane za muškarce (10:2), dok svaki peti televizijski oglas ima poruku sa rodni stereotipom.

¹¹ Više o tome u istraživanju o Položaju novinarki u medijima u Crnoj Gori.

¹² Direktiva 2019/1158 Evropskog parlamenta i Savjeta o balansu između posla i privatnosti roditelja i staratelja kojom je opozvana Direktiva savjeta

PRIMJEDBE, PREDLOZI I SUGESTIJE NA PRVU MEDIJSKU STRATEGIJU CRNE GORE 2023-2027 SA AKCIONIM PLANOM ZA 2023. I 2024. GODINU

Centar za ženska prava je svoje preporuke blagovremeno dostavio Ministarstvu kulture i medija u želji da doprinese horizontalnom uključivanju rodne perspektive kroz predloženi tekst strategije.

1. Strategija ne doprinosi razvoju rodno odgovornih politika budući da je stepen njene orodnjenosti na niskom nivou.

U tom smislu je posebno važno voditi računa o sljedećim kriterijumima:

- 1.1. Da je sastav radne grupe rodno izbalansiran;
- 1.2. Da se u fazi pripreme uzme u obzir rodna perspektiva;
- 1.3. Da je analiza stanja zasnovana na rodno razvrstanim podacima: Nedostaju reference za podatke koji se navode u strategiji; nedostaju analize koje uključuju rodno segregirane podatke (npr. o svršenim studentima/kinjama novinarstva, zaposlenima u crnogorskim medijima, pozicijama koje pokrivaju i odgovornostima vezanim za opis poslova); podaci o visini primanja novinara morali su biti rodno razvrstani. Strategija treba da obradi i nesrazmjernu

2010/18 / EU , koja je stupila na snagu dana 2. avgusta 2019.

¹³ Rezolucija EP o rodnoj ravnopravnosti u medijskom sektoru.

- zastupljenost žena u informativnim emisijama te emisijama koje se bave politikom, ekonomijom, sportom i finansijama. U slučaju nedostatka ovih podataka, Strategija treba da prepozna uzroke, poput nedovoljnih istraživačkih kapaciteta Agencije za elektronske medije u Sektoru za monitoring, ili nedovoljno razrađene metodologije koju koristi Uprava za statistiku, i u skladu sa tim definiše konkretne aktivnosti u akcionom planu.
- 1.4. Učešće Crne Gore u projektu GMMP mora biti među prioritetima buduće medijske politike, jer se jedino na taj način obezbjedjuje uporedivost svih relevantnih indikatora sa drugim državama i daje jasan pokazatelj o stepenu orodnjenosti crnogorskih medija.
  - 1.5. Medijske organizacije treba da uspostave i baze podataka ekspertkinja u različitim područjima (pogotovo onima koji bilježe nižu zastupljenost žena), i da sve buduće podatke o medijskim sadržajima rodno razvrstavaju. Strategija u ovom trenutku treba da predvidi takve aktivnosti.
  - 1.6. U poglavlju pod nazivom *EVROPSKI ASPEKT MEDIJSKE POLITIKE U CRNOJ GORI*, pored ključnih izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori, potrebno se osvrnuti i na Rezoluciju Evropskog parlamenta o rodnoj ravnopravnosti u medijskom sektoru.
  - 1.7. Operativni cilj 1.5: *Povećan procenat medijskih sadržaja posvećenih osobama sa invaliditetom, LGBTQ, bivšim korisnicima psihoaktivnih supstanci, ženama koje su žrtve porodičnog nasilja, Romima i Egipćanima*, kao krajnji indikator učinka predviđa **zakonom propisanu obavezu** javnom servisu i javnim emiterima o minimalnom % programa posvećenim ovim grupama, ali ovakva aktivnost nije rezultat prethodne analize stanja, pa se javlja utisak kao da aktivnost po sebi „visi“. Isto se odnosi i na Strateški cilj 9 *Unaprijeđenje rodne ravnopravnosti*, koje nije rezultat prethodnih analiza, niti je uvezan sa NSRR 2021-2025, zbog čega se jednako stiče utisak da je uvršten formalno, ne i suštinski.
  - 1.8. Kako bi Ministarstvo vodilo primjerom, pozivamo na obaveznu upotrebu **rodno senzitivnog jezika**, koji je kroz predloženi tekst Strategije tek selektivno ili marginalno korišten. Dosljednost u ovom smislu je posebno važna ako se uzmu u obzir programirane aktivnosti u okviru Strateškog cilja 9 koje se odnose na *povećanje upotrebe rodno senzitivnog jezika u svim programskim sadržajima*, a sama Strategija ne ispunjava ovaj kriterijum.
- 2. Medijsku strategiju je potrebno dodatno uskladiti sa Nacionalnom**

strategijom rodne ravnopravnosti 2021-2025

2.1. Potrebno je analizu stanja razraditi na način da se ukaže na nedostatke trenutnog, rodno odgovornog medijskog izvještavanja i monitoringa. Izvori korisnih podataka se mogu pronaći i u samom tekstu NSRR 2021-2025.

2.2. Mediji, dodatno, imaju precizno definisanu odgovornost da izvještavaju i o sprovođenju NSRR 2021-2025, pogotovo da rade na prezentaciji godišnjih izvještaja Komisije o sprovođenju Strategije, zbog čega mjere u okviru Strateškog cilja 9 treba dopuniti indikatorom: broj medijskih izvještaja na ovu temu.

2.3. Mjere u okviru Akcionog plana je dalje potrebno uskladiti sa mjerama iz AP NSSR (u originalnoj analizi se nalazi spisak svih mjera).

- 3. Poglavlje o MEDIJSKOJ PISMENOSTI potrebno je dodatno razraditi sa aspekta rodno zasnovanih analiza -** „*Da bi se informacije koje plasiraju mediji razumjele i koristile za donošenje dobrih životnih odluka, stereotipi dekonstruisali i građani bili rodno senzibilisani, neophodno je razvijati vještinu kritičkog čitanja medijskih sadržaja*”¹⁴. Pored potrebe da se *medijska pismenost uvede kao obavezan predmet* na svim nivoima školovanja, te u skladu sa mjerom 3.4.1. *osnuje katedra za istraživačko novinarstvo*, rodna ravnopravnost treba biti uvrštena u sve kurikulume

u okviru kojih se školuju budući novinari i novinarka.

- 4. Potrebno je dodatno razraditi mjere u okviru Strateškog cilja 4: Unapređenje ambijenta za sigurnost novinara/ki - Operativni cilj 4.1. Obezbijedeni mehanizmi za odvracanje od ugrožavanja i narušavanja fizičkog integriteta novinara/ki.**

4.1. Ministarstvo kulture i medija se poziva na viši stepen senzibilnosti kada je u pitanju rad *Komisije za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji nasilja, ubistva novinara i napada na imovinu*, koja je u svom programu rada kao izuzetno važne korake definisala “*obezbjedivanje elektronske baze podataka o napadima na novinare, u kojoj bi se čuvali svi dokumenti i podaci koji su od nadležnih organa dostavljeni i koji će biti dostavljeni, kao i uspostavljanje web sajta Komisije*”¹⁵. Ovakva baza podata je posebno značajna radi praćenja stepena učestalosti i okončanja postupaka napada na novinarka, gdje bi se, na osnovu tih podataka, razvijale dalje mjere prevencije i suzbijanja ovih pojava. U Izvještaju se, pored ostalog, navodi da se Komisija za podršku obratila Ministarstvu, ali da do dana usvajanja izvještaja, nije dobila odgovor.

- 5. Medijska strategija treba da pozove na neodložno usvajanje mjera protiv govora mržnje - Govor mržnje**

¹⁴ Ibid, str. 47

¹⁵ Izvještaj Komisije, ibid, str.4

posebno targetira žene u javnom prostoru, šireći se putem internet platformi i društvenih mreža. Javne kampanje za suzbijanje govora mržnje su i više nego potrebne, zbog čega i mjere iz Akcionog plana (Operativni cilj 1.3.) treba proširiti ovim zahtjevima i prepoznati međunarodne organizacije (UNESCO) zajedno sa civilnim sektorom kao nosioce aktivnosti u vezi sa tim.

- 6. Razmotriti uvođenje rodno senzitivnog budžeta i razvijati konkursne prakse za afirmaciju rodne ravnopravnosti u medijima** - u saradnji sa drugim resorima kreirati programe i izdvojiti posebna sredstva koja će afirmisati napredovanje žena u medijskoj industriji (uključujući i zanimanja poput režiserki, montažerki, producentkinja i sl.). Konkursna praksa za studente/kinje novinarstva uz promociju nagrade za najbolji rad/prilog o rodnoj ravnopravnosti, uključujući i istraživačko novinarstvo, takođe može doprinijeti snaženju vidljivosti žena u ovom sektoru.

Napomena autorki: Iako je Nacrt strategije stavljen na javnu raspravu u martu 2022. godine, do trenutka publikovanja ove analize, dokument nije usvojen. Zbog toga nismo bili u mogućnosti da ocijenimo stepen usvojenih sugestija i donesemo zaključke o strateškom smjeru buduće medijske politike u zemlji. Ova analiza, zajedno sa pratećim preporukama, u međuvremenu je poslužila Centru za ženska prava u zagovaračkim inicijativama na nacionalnim i EU nivou, u okviru kojih smo sve vrijeme upućivale na prepoznate nedostatke predloženih

zakonskih i strateških rješenja u sektoru medija. Zbog univerzalnog značaja tema koje smo obradile i njihove aktuelnosti, Centar za ženska prava će nastaviti da prati procese u zemlji i zalaže se za rodni paritet u svim segmentima društva, a pogotovo u medijima.